

Debatt: Kampen mot nazismen i Tyskland

Inledning

I SKP:s¹ teoretiska tidskrift *Marxistiskt Forum* nr 8/75 försökte Bo Gustafsson² kritiskt granska de tyska kommunisternas (KPD) och den Kommunistiska Internationals (Komintern) roll i den tyska arbetarrörelsens katastrofala nederlag som blev följden av Hitlers maktövertagande 1933. BG konstaterade, helt riktigt, att KPD förde en fullkomligt dåraktig politik och därför var medansvarigt för det historiska nederlaget. En sådan ståndpunkt är aldrig oportun i en organisation som knyter an till den *stalinistiska* Komintern-traditionen och därför fick BG mothugg från *Gnistan*-redaktören Stefan Lindgren i *Marxistiskt forum* 3-76. Nedan har vi samlat meningsutbytet.

Bo Gustafssons två inlägg innehåller en hel del matnyttigt, fast är också färgade av maoistisk och stalinistisk ideologi. Kritiken av den förda politiken är i många avseenden klarsynt, fast den alternativa politiska linje som BG förespråkar, folkfrontsstrategin, löser inte problemet – den leder till en annan återvändsgränd: Folkfrontspolitik innebär att man försöker bilda allianser med borgarklassen till demokratins försvar, vilket kräver att kampens mål begränsas till ”antifascism” och demokratiska reformer. Om arbetarkampen spränger dessa ramar – ja i själva verket räcker det med att borgarna uppfattar arbetarkraven för långtgående för att alliansen ska bryta samman – och därför måste arbetarkampen hållas tillbaka (”Man måste kunna avsluta en strejk”, som den franske kommunistledaren Thorez sade 1936). Folkfrontspolitik har gång på gång slutat med nederlag, bl a i Spanien och Frankrike på 30-talet och Chile i början av 70-talet. Det finns en annan möjlig strategi, som bygger på arbetarenhet, inte enhet med borgarna – det var en sådan enhet som Trotskij förespråkade i kampen mot nazismen. Det kan därför vara nyttigt att även studera marxistiska analyser som inte sitter fast i de mao-stalinistiska tvångströjorna. Följande rekommenderas:

[Hur Hitler kom till makten](#), av Kenth-Åke Andersson, som ger en lättläst, ganska kortfattad framställning av Hitlers väg till makten och den tyska arbetarrörelsens oförmåga att ta upp kampen

[Debatt om strategi och taktik](#) innehåller artikeln ”Kominterns linje i Tyskland 1928 – 34” av Martin Fahlgren, som gör en ganska grundlig genomgång av det hela.

[Kampen mot nazismen i Tyskland](#), som innehåller artiklar av Leo Trotskij och en längre inledning av Ernest Mandel som diskuterar olika teorier om fascismen.

[Tysklands Kommunistiska Parti och kampen mot fascismen perioden 1928-35](#). Värdering framlagd av Komintern (publicerad i februari 1935), med en längre inledning.

Martin Fahlgren (26 mars 2007, tillägg i oktober 2011)

¹ SKP = ”Sveriges Kommunistiska Parti” var på 70-talet och en bit in på 80-talet den största maoistiska organisationen i Sverige. Innan man antog namnet SKP hette organisationen *KFml*, ”Kommunistiska Förbundet marxist-leninisterna”. Se antologin [Utanför systemet, vänstern i Sverige 1968-78](#) för en lite utförligare historik över KFml-SKP.

² Bo Gustafsson var en av KFml:s grundare, dess förste ordförande och ledande teoretiker. 1976 hamnade BG i opposition och uteslöts. En tid därefter gick han med i socialdemokratien, vilket han senare motiverade med: ”Man skulle vara där folk fanns och då blev det socialdemokratien för mig. VPK hade blivit en mer radikaliserad variant av socialdemokratien, varför skulle jag gå in i den lilla butiken när det fanns en stor?” (Cit i Augustson, Hansén, *De svenska maoisterna*, sid 176)

Ur *Marxistiskt Forum* (Organ för SKP) 8/1975

Bo Gustafsson

De tyska kommunisterna, huvudmotsättningen och fascismens seger 1933

För att kunna leda kampen för en socialistisk revolution måste ett kommunistiskt parti ha en riktig politisk strategi. En riktig politisk strategi kräver först och främst en riktig analys av klasserna. Klassanalysen besvarar de tre grundläggande frågorna: 1) Mot vilka ska revolutionen riktas, dvs vilken klass – eller klassfraktion utgör huvudhindret för det nya samhället? 2) Vilken är revolutionens huvudkraft? Med vilka måste revolutionens huvudkraft allieras sig för att isolera revolutionens fiender och öka sin egen slagkraft? 3) Vilka etapper måste den revolutionära kampen genomgå. Dess frågor har alltid ställts i den kommunistiska rörelsens historia. Tyvärr har de lika ofta besvarats fel som rätt. Konsekvenserna har oundvikligen blivit nederlag i den revolutionära kampen. Det visar bl.a. de erfarenheter som Tysklands kommunistiska parti (KPD) gjorde under mellankrigstiden. Vi bör studera och lära av dessa erfarenheter.

När den tyska fascismen segrade 1933 i och med Hitlerdiktaturens upprättande var detta inte en mekanisk naturnödvändighet, lika litet som fascismens seger i Chile 1973 var det. Det allt överskuggande ansvaret vilar på den tyska socialdemokratins ledning, som genom sitt undertryckande av arbetarklassens kamp och eftergiftspolitik gentemot fascismen släppte lös odjuret. Men även dåvarande Tysklands kommunistiska parti, KPD, bär en del av ansvaret. Trots stora insatser och en riktig subjektiv vilja till att göra det rätta var partiet oförmöget att ena arbetarklassen och ena arbetarklassen med fascismens övriga fiender. Tvärtom bidrog det till att splittra den överväldigande majoritet, som i grunden hade gemensamma intressen mot fascismen, vilken representerade monopolkapitalets mest aggressiva fraktion. Detta bidrog till fascismens seger. Den grundläggande orsaken var en felaktig värdering av klasskrafterna och en därpå grundad felaktig politisk strategi och taktik. KPD gjorde ingen skillnad mellan borgerliga partier och borgerligt influerade arbetarpartier eller mellan borgerligt-demokratiska och borgerligt-fascistiska partier och betraktade t.o.m. borgerligt-influerade arbetarpartier som farligare än övriga partier. KPD gjorde inte heller någon skillnad mellan borgerlig demokrati och fascism med hänvisning till att båda statsformerna var borgerliga.

Den politiska strategin ändrades så småningom. Men då var det redan för sent. Fortfarande stridande med varandra jagades kommunister och socialdemokrater in i Hitlers koncentrationsläger och tortyrkammare.

Problemet har nyligen behandlats av *Rolf Ebbinghausen* och *Peter Kirchhoff* i uppsatsen "Zum politischer Hintergrund der Theorie des staatsmonopolistischen Kapitalismus: Kommunistische Einheitsfront- und Bündnispolitik vor und nach dem zweiten Weltkrieg" (Om den politiska bakgrunden till teorin om den statsmonopolistiska kapitalismen: kommunistisk enhetsfronts- och bundsförvantspolitik före och efter andra världskriget). Den ingår i samlingsverket "Monopol und Staat. Zur Marx-Rezeption in der Theorie des staatsmonopolistischen Kapitalismus" (Frankfurt/Main 1974). De menar, att den analys som under efterkrigstiden legat till grund för den kommunistiska rörelsens politiska strategi i de imperialistiska länderna, nämligen att revolutionen främst måste riktas mot monopolkapitalet, ytterst går tillbaka på den nya värdering av klassförhållandena i de imperialistiska länderna som Kominterns VII:e kongress 1935 gjorde. Fascismen, som klassmässigt representerade monopolkapitalets mest reaktionära flygel, hade visat vilket makt och kraft monopolkapitalet besatt, hur det genom sin egen utveckling ställt sig i motsättning inte bara till arbetarklassen utan hela folket och vilken fruktansvärd diktatur det kunde utöva, om och när dess herravälde

ifrågasattes. Vi ska med hjälp av denna uppsats och andra dokument försöka beskriva hur verkligheten själv visade riktigheten i denna uppfattning. Efter den tyska arbetarklassens nederlag i novemberrevolutionen 1918 och de följande revolutionära händelserna (som slutade med att den socialdemokratiskt-kommunistiska regeringen i Sachsen avsattes 1923), inträdde en relativ stabilisering av den tyska liksom av den internationella kapitalismen. Uppgiften var inte längre att försöka upprätta proletariats diktatur utan att utveckla det ideologiska och organisatoriska arbetet och framför allt förankra det kommunistiska partiet i arbetarmassorna. En konsekvens därav var att ultra-”vänster”-elementen i KPD:s (Tysklands kommunistiska partis) ledning, *Ruth Fischer* och *Arkadi Maslow*, avlägsnades och ersattes med nya krafter, främst *Ernst Thälmann*.

Tyvärr förändrades inte den politiska strategin och taktiken i grunden. Den enhetsfront mellan arbetarpartierna, som Kominterns III:e kongress 1921 ställt som uppgift för de kommunistiska partierna under parollen ”Till massorna!” och som accepterades av KPD på dess 7:e kongress samma år uppfattades *uteslutande* som ”enhetsfront underifrån”. Överenskommelser om aktionsenhet med opportunistiska arbetarpartier betraktades som principiellt felaktiga. I praktiken kom ”enhetsfront underifrån” att uppfattas som liktydigt med att socialdemokrater skulle brytas ut ur SPD (Tysklands socialdemokratiska parti) och skiljas från SPD-ledningen. Dessa ”vänster”-revisionistiska tendenser understöddes av EKKI (Kominterns exekutivkommitté), i vilken *Zinovjev* 1924 myntat slagordet ”socialfascismen” om socialdemokratin. Tyvärr anslöt sig också Stalin till denna uppfattning och utlade dess innebörd i en artikel i tidskriften *Bolsjevik* 20/9 1924. Han skrev där, att fascismen var ”en bourgeoisins kamporganisation, som stödjer sig på socialdemokraternas aktiva understöd. Socialdemokratin är objektivt fascismens moderata flygel”. Socialdemokratin påstods vara oförmögen att uppnå ”avgörande framgångar i kampen eller i förvaltningen av landet” utan fascismens ”aktiva stöd”. Fascismen och socialdemokratin var ”tvillingbröder” (J.W. Stalin, *Zur internationalen Lage, Werke*, band 6, s. 253). Detta var en fullkomligt felaktig värdering. För det första var fascismen inte en kamporganisation för hela bourgeoisin utan för en fraktion av monopolbourgeoisin. För det andra stödde sig inte fascismen på socialdemokratin. Att för det tredje bunta ihop socialdemokratin med fascismen och göra dem till ”tvillingbröder” var groteskt. Följden kunde enbart bli grova fel i den politiska strategin och taktiken.

Eftersom socialdemokratin var ”en fraktion” av fascismen, den yttersta utlöparen av monopolkapitalet vänsterut drogs slutsatsen, att huvudstöten i den socialistiska kampen måste riktas mot socialdemokratin. Denna tes hade, oberoende av socialdemokraternas ställning till fascismen, formulerats av Stalin 1924 i skriften ”Oktoberrevolutionen och de ryska Kommunisternas taktik”.

”Vari består leninismens grundläggande strategiska regel? Den består i insikten:

1. att kompromisspartierna är det farligaste sociala stödet för revolutionens fiender under den period, då revolutionsutbrottet närmar sig;
2. att det utan dessa partiers isolering är omöjligt att störta fienden (tsarismen eller bourgeoisin);
3. att till följd härav under revolutionens förberedelseperiod huvudstöterna måste inriktas på att isolera dessa partier, att lösrycka de breda arbetarmassorna ifrån dem.”

(J. Stalin, *Oktoberrevolutionen och de ryska kommunisternas taktik*, Moskva 1955, s.31 f.)

Enligt denna föregivna leninistiska strategiska grundregel måste man alltså *först* slå de vacklande krafterna, mellankrafterna, i klasskampen. När det är avklarat – men först då – kan huvudstöten riktas mot revolutionens huvudfiender. Kan detta vara riktigt? Man bör inte utesluta, att denna regel kan vara riktig i vissa lägen, t.ex. alldeles före ett revolutionsutbrott, om det då finns en stor mellankraft som kan gå än åt det ena, än åt det andra hållet. Men som

allmän strategisk regel kan den nu inte vara riktig. Så länge det finns en huvudfiende, finns det också kompromisspartier. Huvudstöten måste därför riktas mot huvudfienden. Hur ska vidare de revolutionära krafterna – de faktiska och de potentiella – eljest kunna orientera sig i klasskampen? Slutligen: det ligger i själva ordet ”kompromisspartier”, att det rör sig om partier som har två sidor, som å ena sidan lutar åt revolutionens krafter och å andra sidan åt kontrarevolutionens krafter. Denna dubbelhet i ”kompromisspartiernas” karaktär kräver en däremot svarande dubbel taktik: å ena sidan kamp mot den sida som lutar över åt reaktionen och å andra sidan enhet med den sida som lutar över åt revolutionen. Regeln är därvid den av Mao Tsetung formulerade: enhet – kamp – omvandling – enhet på högre plan. Dvs utgående från en önskan om enhet, som har en objektiv grund.

Kritik av Stalins felaktiga formel

Kinas kommunistiska parti visade redan 1956 i sin första kritik av Stalins fel och misstag, att den av Stalin formulerade, föregivet leninistiska strategiska grundregeln var i grunden felaktig. Det skedde i en artikel i Folkets Dagblad den 5 april 1956 författad av tidningens redaktion på grundval av diskussioner vid ett utvidgat möte med KKP:s CK:s politbyrå. Det är inte svårt att se vems tankar orden uttrycker:

”Alltför många av våra forskare håller fast vid dogmatismen, sätter en rännsnara om sitt tänkande, saknar förmågan att tänka självständigt, saknar en skapande anda och är i vissa avseenden influerade av kulturen av Stalin. I det sammanhanget måste det påpekas, att Stalins arbeten liksom tidigare fortfarande bör studeras allvarligt och att vi bör acceptera, som ett viktigt historiskt arv, allt värdefullt i dem, särskilt de många arbeten i vilka han försvarade leninismen och på ett riktigt sätt sammanfattade erfarenheterna av att bygga upp Sovjetunionen. Att inte göra det skulle vara ett misstag. Men det finns två sätt att studera dem – det marxistiska och det dogmatiska. En del behandlar Stalins arbeten dogmatiskt, vilket leder till att de inte kan göra riktiga analyser och se vad som är riktigt och vad som inte är riktigt – och även det som är riktigt betraktar de som patentlösningar och tillämpar det mekaniskt. Det leder oundvikligen till att de gör misstag.

Stalin framlade t. ex. en formel om att i olika revolutionära perioder skall huvudslaget riktas så, att de samhälleliga och politiska vacklande mellankrafterna isoleras. Denna Stalins formel bör behandlas utifrån de faktiska förhållandena och från en kritisk, marxistisk ståndpunkt. Under vissa förhållanden kan det vara riktigt att isolera mellankrafterna, men det är inte riktigt att isolera dem under alla förhållanden.

Våra erfarenheter lär oss, att revolutionens huvudslag bör riktas mot huvudfienden för att isolera honom, medan en politik som omfattar både enhet och kamp bör tillämpas mot mellankrafterna, så att de åtminstone neutraliseras; och allteftersom förhållandena medger, bör ansträngningar göras för att få dem att flytta sig från sin neutrala ställning till att bli våra allierade, i syfte att underlätta utvecklandet av revolutionen.

Men det fanns en tid – de tio åren av inbördeskrig mellan 1927 och 1936 – då en del av våra kamrater tillämpade denna Stalins formel mekaniskt på Kinas revolution genom att rikta huvudangreppet mot mellankrafterna och urskilja dem som den farligaste fienden. Resultatet blev i stället för att isolera fienden, isolerade vi oss själva och led förluster till den verkliga fiendens fördel.

I ljuset av detta dogmatiska fel, formulerade Kinas kommunistiska partis centralkommitté under det anti-japanska krigets period en politik som gick ut på att ”utveckla de progressiva krafterna, vinna över de vacklande elementen och isolera de värsta reaktionärerna” i syfte att besegra de japanska angrifarna. De progressiva krafterna i fråga bestod av arbetarna, bönderna och de revolutionära intellektuella som leddes av eller kunde påverkas av det kommunistiska partiet. Mellankrafterna i fråga bestod av den nationella bourgeoisin, de demokratiska partierna och grupperna och demokrater utan partitillhörighet. De värsta reaktionärerna var de kompradorfeodala krafter, som leddes av Chiang Kais-hek, som var passiva i motståndet mot japanerna och aktiva i att bekämpa kommunisterna. Den erfarenhet som vanns genom praktiken bevisade, att

denna av det kommunistiska partiet genomförda politik passade den kinesiska revolutionens förhållanden och var riktig.

Det är ett ständigt upprepat faktum: dogmatism uppskattas bara av dem som är andligen lata. Den medför bara skada för revolutionen, för folket och för marxismen-leninismen. För att utveckla massornas initiativ, stimulera deras dynamiska, skapande anda och åstadkomma en snabb utveckling av praktiskt och teoretiskt arbete är det fortfarande nödvändigt att utan dröjsmål krossa den blinda tron på dogmer!" (*On the historical experience of the dictatorship of the proletariat*, Peking 1961, s. 14-16.)

Den felaktiga tesen om att huvudstöten skulle riktas mot kompromisspartierna som utgick från Kominterns ledning i Moskva ledde alltså till stora skador även i Kinas revolution. Men störst blev de i Tyskland, där de marxist-leninistiska krafterna inte var tillräckligt starka för att utveckla en riktig linje. Den felaktiga linjen bekräftades på nytt på Kominterns VI:e kongress 1928 och stöddes även av Thälmann. Parollen blev: "Man kan bekämpa fascismen endast om man för en förintelsekamp mot socialdemokratin." Men det stannade inte vid det. Särskilt farliga blev de som stod kommunistiska partiet närmast, dvs. vänstersocialdemokraterna. De fungerade enligt denna bakvända uppfattning inte främst som en spegel av massornas revolutionära strävanden utan främst som avledare och broms för dessa. Så sent som på EKKI:s 12:e plenum hösten 1932 betecknades socialdemokratin som huvudfienden och "en särskild iver" när det gällde att bedra arbetarmassorna sades "de 'vänster'-socialdemokratiska grupperna" visa.

Vägen till katastrofen

Kominterns VI:e kongress 1928 hade gjort en riktig värdering såtillvida, att den konstaterade, att kapitalismens relativa stabilisering gick mot sitt slut. Men därav drogs den felaktiga slutsatsen, att upprättandet av proletariats diktatur var en näraliggande uppgift i Tyskland. Den uppgiften motsvarade inte alls läget, som i huvudsak utmärktes av reaktionens begynnande offensiv. I stället för att möta detta läge genom att bredda politiken, drogs denna ihop ytterligare. Detta kom till uttryck på KPD:s 12:e kongress 1929, där det socialdemokratiska partiet anklagades för att aktivt delta i förberedelserna för ett imperialistiskt krig mot Sovjetunionen, vilket inte var riktigt. Eftersom man trodde sig stå i en förrevolutionär situation tillämpades Stalins "formel". Huvuduppmärksamheten inriktades på att bekämpa vacklande element inom arbetarrörelsen och verkliga och förmenta högerkrafter i de egna leden. Enhetsfrontspolitik fick endast bedrivas "underifrån". Försök att upprätta aktionsenhet med det socialdemokratiska partiet betecknades som "förräderi". Denna politik fick i Tyskland samma effekter som motsvarande politik bedriven av samma andas barn fick i Kina: det kommunistiska partiet isolerade sig självt från dem som det ville vinna. De tyska arbetarna kunde omöjligen inse, att huvudstöten skulle riktas mot socialdemokraterna i stället för mot fascisterna och deras medlöpare. Den insåg helt riktigt, att det faktum att vissa socialdemokratiska ledare var förrädare inte innebar, att socialdemokratin som helhet var det.

Det blev inte bättre av att KPD:s "vänster"-revisionism också utsträckts till fackföreningsrörelsen. Röda Fackföreningsinternationalen hade 1928 uppmanat till bildande av en "röd fackföreningsopposition" som motvikt mot den reformistiska fackföreningsrörelsen. Tidvis ledde denna fackliga linje till att parollen "Ut ur fackföreningarna" ställdes. I stället för att fungera som ett jäsämne i den bestående fackföreningsrörelsen, som var de tyska arbetarnas största klassorganisation, blev den röda fackföreningsoppositionen vanligen ett sekteristiskt "alternativ" vid sidan om.

Trots att Thälmann uppenbarligen hade betänkligheter mot den politiska linje som fördes, förmådde han inte ge ett riktigt alternativ. Tvärtom bidrog han själv till att understödja den felaktiga linjen, när han i Stalins efterföljd hävdade, att "SPD och NSDAP (dvs nazistpartiet –

BG anm.) är tvillingar” och att ”just genom att huvudstöten riktas mot socialdemokratin” kan ”överhuvud taget först förutsättningarna för en verksam kamp mot Hitler-fascismen” skapas. Det innebar, att Thälmann inte gjorde en riktig analys av huvudmotsättningen i det dåvarande Tyskland, underordnade strategin mot huvudfienden under taktiken mot socialdemokratin och felbedömde det kommunistiska partiets närmaste uppgift, som ingalunda var att upprätta proletariats diktatur utan att hindra fascisterna från att ta över makten.

Motsägelsefullt men blint leddes det kommunistiska partiet mot nederlaget. Redan i presidentvalet 1925 hade KPD bidragit till att ärkereaktionären Hindenburg blev vald genom att inte ens i andra valomgången dra tillbaka Thälmanns kandidatur, trots att denne var helt chanslös. Den felaktiga politiken visade sig på ett tragiskt sätt i KPD:s agerande i folkomröstningen i Preussen 1931. Den hade initierats av nazistpartiet och dess bundsförvant, de ”tysk-nationella”, DNVP. Syftet var att störta den socialdemokratiska delstatsregeringen i Preussen och få den 1928 valda preussiska lantdagen upplöst. Nazisterna hoppades därigenom att vinna nya mandat precis som i riksdagsvalet 1930. KPD:s politbyrå beslöt enhälligt att inte sluta upp i nazisternas kampanj för att störta den socialdemokratiska regeringen. Men EK KI:s politiska kommission gick emot beslutet och KPD-ledningen föll undan. Därefter hjälpte KPD nazisterna, att fälla den socialdemokratiska regeringen i Preussen. Goebbels jublade i nazist-tidningen ”Der Angriff” 29/7 1931 över att ”kommunistiska partiet anslutit sig till den stora oppositionsfronten”. I ”Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung”, del IV (Berlin 1966, s. 303) sägs därom, att ”deltagande i folkomröstningen stod i motsättning till de revolutionära marxist-leninisternas anti-fascistiska politik”. Det är alldeles riktigt. Men inte bara det. KPD:s hela ”socialfascism”-politik stod i krass motsättning till en riktig anti-fascistisk politik.

Efter Hitlers makterövring 1933

Detta insåg man på allvar först efter Hitlers makterövring 1933. Det visade sig, att fascismen inte nöjde sig med att undertrycka kommunisterna utan undertryckte hela arbetarrörelsen och även varje opposition utanför denna. Detta visade eftertryckligt, att ”social-fascism”-politiken, enligt vilken socialdemokratin var en med fascismen sidoställd utlöpare av monopolkapitalet, var en absurditet och en katastrof för det tyska folket.

Halvåret före Hitlers maktillträde hade KPD vänt sig upprepade gånger till socialdemokratin med förslag om generalstrejk. Det sista försöket gjordes samma dag som Hitler tog makten. Det var emellertid för sent. Generalstrejken blev verkningslös, främst på grund av de socialdemokratiska ledarnas motstånd. Men det faktum att dessa kunde göra framgångsrikt motstånd berodde på att de inte hade tillräckligt stor press på sig underifrån. Det var i sin tur delvis en följd av att KPD genom sin linje om att rikta huvudslaget mot socialdemokratin isolerat sig från de socialdemokratiska arbetarmassorna. Det yttersta ansvaret därför ligger naturligtvis hos KPD. Men det bör sägas ut, att Kominterns exekutivkommitté, EKKI, också bär ett tungt ansvar. Som anmärkts ovan hävdade EKKI ännu på hösten 1932, att huvudslaget måste riktas mot socialdemokratin och först därefter skulle man kunna slå kapitalisterna. Hur isolerad Kominterns ledning var från verkligheten framgår av EKKI:s uttalanden från slutet av 1933, enligt vilka det i Tyskland förelåg en framväxande ”revolutionär kris” och att det var ”socialfascistiskt prat” att tala om det oerhörda nederlaget.

Självrannsakan

Men den felaktiga politiska linjen kunde inte stå i motsats till verkligheten hur länge som helst. På EKKI:s 13:e session i november 1933 gjordes en riktig karakteristik av fascismen. Den definierades som en diktatur av ”finanskapitalets mest reaktionära, chauvinistiska och imperialistiska element”. I en resolution av KPD:s CK i augusti 1934 enade sig majoriteten om en resolution, i vilken de tre grundprinciperna var:

1. Skapandet av en bred enhetsfront inom arbetarmassorna och aktionsenhet mellan kommunistiska, socialdemokratiska och andra arbetare.
2. Skapande av facklig enhet och kamp för att återupprätta den av nazisterna krossade fria fackföreningsrörelsen.
3. Upptagande av förhandlingar med alla ännu bestående socialdemokratiska grupper samt bindande överenskommelser om kampens ledning och gemensamma krav.

Denna resolution var emellertid inte enhällig. Den mötte motstånd från ledande ”vänster”-revisionister i politbyrå, främst *Herman Schubert* och *Fritz Schulte*. De fruktade, att partiet med denna linje skulle länkas in på ”högeropportunistiska” banor. Men marxist-leninisterna i KPD stöddes av Dimitrov, som i en artikel i Pravda 1934 pläderade för enhetsfrontens politik. Dimitrov påvisade, att enhetsfrontens politik inom den kommunistiska rörelsen hotades av två tendenser. 1. Den första – och viktigaste – var den sekteristiska rädslan för massorna. 2. Den andra var den högeropportunistiska tendensen att släta över de principiella skillnaderna mellan socialdemokrati och kommunism. I januari 1935 kritiserades KPD:s politbyrå av EKKI (Dimitrov, Togliatti, Pieck) för sekterism. Politbyrå sades blunda för enhetsfrontens internationella framgångar och följa en spontanistisk linje, enligt vilken fascismen skulle bryta samman av sig själv.

Men i januari 1935 lyckades marxist-leninisterna i KPD vinna centralkommittén för en resolution, som helhjärtat ställde sig bakom den av Dimitrov förespråkade linjen: ”en folkfront mellan alla icke-monopolistiska, icke-fascistiska skikt”. Därmed hade KPD äntligen nått fram till en riktig politisk strategi, grundad på den faktiska huvudmotsättningen i Tyskland. KPD bekräftade, att folkfronten var det enda medlet för att störta fascismen. Därför krävdes en bred agitation omfattande alla icke-monopolistiska klasser och skikt. Resolutionen utvecklade i överensstämmelse därmed ett program också för mellanskikten, främst för bönderna och småbourgeoisin i städerna, genom att påvisa motsättningarna mellan å ena sidan storgodsägarna och storkapitalet och å andra sidan småbönderna och de småborgerliga skikten. Resolutionen krävde också att de demokratiska fri- och rättigheterna skulle återupprättas.

I och med att en riktig linje segrat i KPD kunde Kominterns kongress, som uppskjutits i avvaktan på utvecklingen i KPD, genomföras. Efter kongressen fastslog KPD på en konferens i oktober 1935:

”Användandet av enhetsfronts-taktiken på ett nytt sätt har som förutsättning, att det kommunistiska partiet, dess organisationer och medlemmar måste vända sig till socialdemokratin med en ny inställning för att kunna genomföra sina uppgifter. Man måste göra upp med sådana uppfattningar som går ut på att när vi vänder oss till de socialdemokratiska organisationerna så är det en formell angelägenhet, en värvning av socialdemokratiska medlemmar för KPD, ett tillfälle att avslöja socialdemokratiska ledare. Vi måste obönhörligen övervinna alla sekteristiska hämningar i våra egna led i genomförandet av denna uppgift. Men även alla försök att hindra aktionsenhet, varhelst de kommer ifrån, måste bekämpas skoningslöst. Just de erfarenheter som Frankrikes kommunistiska och socialdemokratiska partier gjort igenomförandet av deras enhetsfrontsöverenskommelse, vederlägger synnerligen grundligt alla invändningar mot enhetsfronten.

De gemensamma aktionerna med de socialdemokratiska partierna och organisationerna utesluter ingalunda, som VII:e världskongressen uttryckligen framhävde, ”en allvarligt grundad kritik av reformismen, av socialdemokratismen som ideologi och praxis för klassarbetet med bourgeoisin och en tålmodig upplysning av socialdemokratiska arbetare om kommunisternas grundsatser och program, utan gör detta tvärtom ännu nödvändigare”.

Slutsatser

Tysklands kommunistiska partis historiska erfarenheter från mellankrigstiden är lärerika. Det är främst fråga om negativa erfarenheter. Men negativa erfarenheter är som bekant de värdefullaste. Vi kan lära av dem. De som inte vill lära av dem tvingas upprepa felen. Samma fel återkommer ständigt i den kommunistiska rörelsens historia. Men så behöver det inte vara. Det är möjligt att undvika politiska bakslag, om man gör en riktig analys av klassmotsättningarna, framför allt av huvudmotsättningen, och låter den politiska strategin och taktiken bestämmas därav. Framför allt måste man då göra upp med den i grunden felaktiga och till sina konsekvenser katastrofala tesen om att ett kommunistiskt parti skall rikta huvudslaget inte mot huvudfienden utan mot kompromisspartierna.

Bo Gustafsson

Ur *Marxistiskt Forum* (Organ för SKP) 3-76

Stefan Lindgren

Är KPD:s historia "främst en fråga om negativa erfarenheter"?

Bo Gustafssons artikel i MF nr 8/75 om det tyska kommunistpartiets (KPD) taktiska och strategiska misstag i kampen mot fascismen under förra hälften av 30-talet har väckt debatt. Här publiceras ett kritiskt inlägg av Stefan Lindgren, följt av ett svar från Bo Gustafsson.

I *Marxistiskt Forum* 8/75 ingick en artikel av Bo Gustafsson om KPD, det tyska kommunistpartiets (KPD:s) historia under Weimartiden och särskilt före nazisternas maktövertagande 1933.

Bo Gustafssons tes är att KPD först i januari 1935, dvs 2 år efter Hitlers maktövertagande, nådde fram till en riktig politisk strategi, att partiet ända fram till dess fört en "vänster"oppor-tunistisk politik understödd av Stalin personligen och av Kominterns exekutivkommitté.

Jag menar att Bo Gustafssons analys, hans fakta – eller rättare sagt urval av fakta – inte är en allsidig marxist-leninistisk behandling av problemet.

Den ståndpunkt som den marxist-leninistiska rörelsen hittills intagit, som den kom till uttryck i KPDs självkritik och diskussionen på Komintern-kongressen 1935, kan inte på Bo Gustafssons magra underlag bytas ut mot en radikalt motsatt ståndpunkt, dvs att förkasta KPDs erfarenheter som i huvudsak negativa.

Tvärtemot Bo Gustafsson menar jag att t ex MLK uttrycker en riktig ståndpunkt i förordet till den svenska översättningen av KPD-dokumentet från 1935:

”Men det står också klart enligt vår uppfattning att Tysklands kommunistiska parti var den ledande och sammanhållande kraften i kampen mot fascismen och för enhetsfrontens upprättande”.

I samma nummer av MLKs "Kommunistisk tidskrift"¹ framförs kritik mot felaktiga uppfattningar, som redan 1972 framförts i *Marxistiskt forum*.

¹ I själva verket var det inget nummer av MLKs *Kommunistisk Tidskrift*, utan en broschyr ingående i *Kommunistisk Tidskrift skriftserie* (nr 7). Skriften, som var en värdering gjord av Komintern, finns på marxistarkivet: [Tysklands Kommunistiska Parti och kampen mot fascismen perioden 1928-35](#) (dock ingår ej MLK:s förord). – *Red ann*

Bo Gustafssons formuleringar är svepande. Endast inledningsvis fastställer han att ”det allt överskuggande ansvaret” för fascismens seger måste läggas på socialdemokratin. Men han ger inga som helst belegg för detta i artikeln utan polemiserar i själva verket mot den uppfattningen och tenderar att på viktiga punkter frikänna socialdemokratin från ansvar och göra motsvarande övervältring på KPD.

Så påstår Bo Gustafsson – *obevisat* – att KPD ”var oförmöget att ena arbetarklassen...”, att det ”bidrog till att splittra den överväldigande majoritet, som i grunden hade gemensamma intressen...” att KPD ”inte gjorde någon skillnad mellan borgerliga partier och borgerligt influerade arbetarpartier...” och ”ingen skillnad mellan borgerlig demokrati och fascism”.

En fullständig historiebeteckning ska inte göras här, men jag ska ge några fakta som jag menar Bo Gustafsson borde ha omnämnt i sin artikel.

Enade arbetarklassen

KPD var det största kommunistiska partiet i den kapitalistiska världen. Under åren 1928-32, som kännetecknades av en kapplopp mellan å ena sidan de revolutionära krafterna och å andra sidan den reaktionära högern, ökade KPDs medlemsantal från 120 000 till 360 000 och antalet väljare från 2,7 miljoner till 6 miljoner. I praktiken upplevde KPD ett snabbt uppsving således och kom ett gott stycke på vägen att ena arbetarklassen på klasskampens grund, dvs dra bort den från det reformistiska inflytandet. Denna uppgifts lösning, måste sägas ha varit en elementär förutsättning för att kunna hejda fascismen. Utifrån den ska KPDs arbete i första hand bedömas.

Men KPDs uppgifter begränsades naturligtvis inte till arbetarklassen. Särskilt under åren 1929-30 underskattades fascismens tillväxt, men detta uppenbarades i riksdagsvalet 1930 då nazisterna gick starkt fram. KPD drog slutsatsen att arbetet bland tjänstemännen, bland bönderna och bland städernas mellanskikt måste intensifieras. KPD som dittills negligerat bönderna blev nu initiativtagare till bl a skatte- och arrendestrejker. Omfattningen av detta arbete måste undersökas, men man kan konstatera att SPDs och KPDs samlade väljarinflytande mellan 1928 och 1932 ökade med ca 1 miljon, vilket bara kan tolkas som inbrytningar i nya klasser och skikt Ca. som ett resultat av KPDs politik.

Men vilken syn hade KPD på enhet och allianser med andra politiska partier. Det var inte så som Bo Gustafsson påstår att KPDs arbete under hela perioden skulle ha kännetecknats av ”uteslutande ... enhetsfront underifrån” och att andra allianser varit ”principiellt uteslutna”.

På Ernst Thälmanns initiativ kom 1926 en enhetsaktion till stånd med socialdemokratin om folkomröstning för att konfiskera fursteegendomarna. 14,5 miljoner röstade för förslaget, vilket var fyra miljoner mer än SPDs och KPDs gemensamma röstetal. Detta var ett skol-exempel på enhetspolitikens möjligheter. Men något måste uppenbarligen ha hänt. För ända fram till 1933 saknas i stort sett andra exempel på liknande enhetsaktioner. Bo Gustafsson förklarar det med KPDs ”ultravänster”politik.

Socialdemokratins svängning

Men den viktigaste förklaringen till omsvängningen var i stället SPDs förändrade inställning. Det tyska borgerskapet tog snabbt upp socialdemokratin i regeringsställning. Socialdemokraten Herman Müller blev rikskansler 1928-30 och SPD gjordes därmed till medansvarigt för den fascistiseringspolitik som föregick Hitlers maktövertagande (Müller, Brüning, v. Papen och Schleicher representerar en rät nedåtlöpande linje till den öppna fascismen). Müller inte bara formulerade förslagen om hur krisens bördor skulle övervältras på arbetarna, han godkände också sjösättningen av den första tyska pansarkryssaren (senare döpt till Admiral Graf Spee). Bo Gustafsson påstår tvärsäkert att SPD inte deltog i borgar-

klassens krigsförberedelser mot Sovjetunionen. Men faktum är att majoriteten i socialdemokraternas parlamentsfraktion konsekvent röstade för rustningsanslagen. De kan inte heller ha varit okunniga om vad dessa anslag var avsedda till.

Bo Gustafsson påstår också att "socialdemokratin som helhet", dvs. som parti inte var förrädisk till sin natur. De fel som KPD gjorde med den s k socialfascismtesen blir därmed fullständigt obegripliga och groteska. Hur kunde KPD utpeka det enligt Bo Gustafsson närmast halvt revolutionära SPD som "socialfascistiskt"?

Under åren 1928-31 delade SPD i Preussen regeringsmakten med ett par borgerliga partier och besatte bl a inrikesministerposten och posten som polispresident i Berlin. Polispresidenten Zörgiebel lät 1 maj 1929 skjuta ner 19 demonstrerande arbetare och svårt skada 34, när KPD trots ett av socialdemokraterna utfärdat förbud demonstrerade. Vad var detta om inte en politik som röjde väg för nazisterna? Beteckningen "socialfascist" kan här inte sägas vara en vänsterfras utan en ganska exakt beskrivning av herrar som Zörgiebel, Severing, Braun etc.

KPDs fel låg på ett annat plan. Efter händelserna i Berlin uppstod bland partikadern en tendens att i bitterhet stämpla socialdemokrater även på lägre nivå som "små Zörgiebels". Denna ultravänstertendens bekämpades alltifrån 1929 och 1932 uteslöts bl a Neumann och Remmele som framhärdate i denna politik.

"Statsocialism"

Socialdemokratin sökte även ideologiskt att avvärja arbetarklassen inför det fascistiska hotet. De spred under de sista åren före Hitlers maktövertagande teorin om att Tyskland var på väg in i ett "statssocialistiskt" skede, som skulle möjliggöra en successiv övergång till socialismen. De pläderade för tesen om "det minsta onda", dvs att i alla sammanhang alliera sig med borgerliga partier, utan att detta skedde på en demokratisk och anti-fascistisk grundval.

I förhållande till Hitler predikade SPD en passiv linje som i praktiken blev ett stöd åt nazismen. 3 december 1931 skrev t ex SPD-tidningen Vorwärts; att man "kunde släppa fram nazisterna till regeringsmakten hellre idag än i morgon", om "de beaktar demokratins ... spelregler". Ty då skulle hela Svindelns mycket snart komma till ett slut". Denna teori om att nazisterna skulle "avslöja sig själva" var naturligtvis bara en ideologisk täckmantel för SPD-ledarnas passivitet.

När Hitler tog över regeringsmakten försökte KPD, liksom de gjort vid ett dussintal tillfällen under ett halvårs tid, att åstadkomma gemensamma aktioner, men förgäves. I Vorwärts förklarade SPD 31 januari 1933, dagen efter maktövertagandet:

"Gentemot denna regering, som hotar med statskupp, står socialdemokratin. .. med båda fötterna på författningens och laglighetens grund".

Tiden för utomparlamentariska aktioner hade inte kommit, förklarade SPD. Först måste Hitler bryta mot författningen!

De 60 resterande SPD-ledamöterna i riksdagen (59 hade arresterats eller tvingats emigrera eller bojkottade riksdagen) röstade i mars 1933, när Hitler fullständigt kastat masken, för Hitlers utrikespolitik och för "lika rättigheter för det tyska folket". Under LO-ordföranden Th. Leiparts ledning beslutade fackföreningarna att delta i den av nazisterna organiserade "Arbetshögtiden" 1 maj 1933. Två månader senare förbjöds SPD trots försoningspolitiken mot NSDAP.

Det återstår för Bo Gustafsson att bevisa att de socialdemokratiska ledarna varit möjliga att vinna för enhetsaktioner på en riktig plattform.

Att KPD inte principiellt motsatte sig enhetsaktioner uppifrån visar också vad som faktiskt hände i många delstater i slutskedet. I Leipzig, Chemnitz, Meissen och andra städer förhindrade kommunister och socialdemokrater gemensamt att nazister valdes till presidierna i stadsfullmäktige.

Bo Gustafsson anklagar inte bara KPD för underlåtenhetssynder gentemot SPD. Han menar också, vilket är vanligt förekommande påståenden i borgerlig och socialdemokratisk historieskrivning, att KPD genom olika åtgärder direkt gått reaktionen tillhanda.

Sålunda skulle KPD 1925 ha bidragit till att Hindenburg valdes till rikskansler. I den andra valomgången var läget så att högerpartierna samlats bakom Hindenburg och SPD, Zentrum och ”demokratiska partiet” samlats bakom Zentrumkandidaten W Marx. Att stödja W Marx vore uppenbarligen att skriva under på teorin om ”det minst onda” i ett läge där skillnaderna mellan kandidaterna inte motiverade det. KPD och Thälmann förebråddes dock med rätta av Kominterns exekutivkommitté för att inte ha erbjudit socialdemokraterna samverka i andra valomgången. Inte ens en sådan allians hade dock förhindrat Hindenburgs seger, såsom ställningarna var.

Hjälpte KPD nazisterna?

Vidare skriver Bo Gustafsson att KPD 1931 ”hjälpte nazisterna att fälla den socialdemokratiska regeringen” genom att delta i folkomröstningen om upplösning av lantdagen och nyval. För det första var regeringen inte socialdemokratisk utan en koalition med bl a Zentrum och folkpartiet. För det andra föll inte regeringen genom folkomröstningen, utan långt senare genom en kupp av v. Papen. För det tredje deltog inte KPD i ”nazisternas kampanj” för att de deltog i folkomröstningen. 21 juli riktade KPD ett anbud till regeringen i Preussen att partiet skulle avstå från att delta i den av nazisterna och ett par andra partier initierade folkomröstningen. Förutsättningen var att regeringen uppfyllde vissa elementära demokratiska krav. Severing (SPD) svarade dock nej och lät i stället besätta KPDs partilokaler med polis samma dag. Dagen därpå förklarade KPD att partiet ämnade delta i folkomröstningen. I en värdering som gjordes inför Komintern 1935 hette det att kommunisterna lyckades ändra folkomröstningens karaktär och göra den till ”ett vapen mot fascisterna”, men det erkännes att partiets taktik missförstods av en del socialdemokratiska arbetare. Revisionisterna i DDR har i senare historieskrivning menat att KPD bort ge den preussiska regeringen sitt förtroende och att Stalin och Molotov varit ansvariga för att så inte skedde (*Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung* 11:273). Det finns skäl att vara kritisk mot en sådan tolkning. Under inga omständigheter får man göra saken så lätt för sig som Bo Gustafsson, som nöjer sig med att hänvisa till att Goebbels jublade över KPDs taktik. Förmodligen hade Goebbels jublat också om alla ”marxister”, ”judar” etc. fylkats kring den reaktionära preussiska regeringen.

Eftergifter för borgerlig historieskrivning

Bo Gustafssons artikel är en av många ”kritiska granskningar” av KPDs politik som dykt upp inom vänstern i Europa de senaste åren. Kännetecknande för dessa är, att de, trots en i många fall stark vilja att dra lärdomar av den kommunistiska rörelsens historia, kommer till slutsatser, som innebär eftergifter för borgerlig, socialdemokratisk och revisionistisk historieskrivning.

Hur fel Bo Gustafsson har framgår egentligen redan av den inledande passusen där han jämför det tyska exemplet med Chile 1973. Var finns likheterna mellan det ärorika KPD, som visade vägen för miljontals europeiska arbetare mot fascismen, och det chilenska revisionistpartiet som avvärjde den chilenska arbetarklassen och manade den att lita på de generaler som skulle bli dess slaktare?

En förklaring till svagheterna i Bo Gustafssons artikel är att han uppenbarligen varit ute för att skaffa stöd i historien för sina ståndpunkter i den dagsaktuella debatten. Det tyska exemplet sägs visa det ”katastrofala” i tesen att ett kommunistiskt parti ska rikta huvudslaget mot kompromisspartierna och inte mot huvudfienden.

De kinesiska kommunisterna anser att denna strategi är riktig ”under vissa förhållanden”. Bo Gustafsson medger på ett ställe att strategin kan vara riktig t ex ”före ett revolutionsutbrott” (vilket var exakt vad Stalin sa), bara för att i slutordet kategoriskt döma ut den.

Bo Gustafsson diskuterar inte Stalins formel ”utifrån de faktiska förhållandena och från en kritisk, marxistisk ståndpunkt” som de kinesiska kommunisterna uppmanar till.

Vad var t ex ett kompromissparti i Ryssland 1917, vad var ett kompromissparti 1932 i Tyskland, vad är ett kompromissparti i Sverige idag?

Enligt min uppfattning är det felaktigt att som Bo Gustafsson, men som även Thälmann tidvis gjorde, karakterisera den tyska socialdemokratin som helhet som ett ”kompromissparti”. Vari låg den tyska socialdemokratins *revolutionära* sida? Möjligen kan de olika vänstersocialdemokratiska utbrytningarna under skilda perioder karakteriseras som kompromisspartier (t ex det s k SAP som bildades som en vänsterutbrytning ur SPD 1931).

Under åren 1928-30 när det socialdemokratiska partiet satt i regeringsställning och använde denna till att på ett öppet och brutalt sätt bana väg för fascismen måste det ha varit nödvändigt för de tyska kommunisterna att i kampen mot bourgeoisins politiska partier rikta huvudslaget mot socialdemokratin. Detta är inte liktydigt med tesen att ”slå hårdast mot dem som står närmast”. Det vore i stället att slå mot det parti som för tillfället var bourgeoisins främsta sociala stöd, vilket i allmänhet är en riktig strategi.

Självfallet var det ett allvarligt fel att kommunisterna inte samtidigt var tillräckligt uppmärksamma på den fascistiska frammarschen och att de inte förutsåg möjligheten att nazistpartiet inom mycket kort tid skulle överflygla socialdemokratin i rollen av socialt huvudstöd åt monopolkapitalet.

Vad är kompromisspartier?

Det vore till stor hjälp för att förstå Bo Gustafssons resonemang och värdet av hans kritik av Stalins ”formel” om han kunde precisera på svenska förhållanden vad som är att karakterisera som ”kompromisspartier”. Enligt min mening finns i Sverige idag inga ”kompromisspartier” i samma betydelse som den Stalin använder begreppet. Varken socialdemokratin eller vänsterpartiet kan sägas vara partier som vacklar mellan revolution och kontrarevolution. Vari skulle det socialdemokratiska partiets eller vänsterpartiets *revolutionära* sida bestå? Här räcker det självfallet inte att hänvisa till att enskilda medlemmar i båda dessa partier subjektivt önskar socialism och även kan vinnas för revolutionen. Om Bo Gustafsson menar att något av dessa *partier* har en *revolutionär* sida så får han också vara så god att dokumentera de *revolutionära* dragen i dessa partiers *politik*.

Stefan Lindgren

Bo Gustafsson

Vi bör inte vara rädda för att lära av historien

Stefan Lindgren hävdar, att min artikel, ”De tyska kommunisterna och fascismens seger” (MF 8/75) inte ger ”en allsidig marxist-leninistisk behandling av problemet”. Med det menar han tydligen, att artikeln är *i grunden* felaktig, fast han inte säger ut det. Jag hävdade i artikeln, att

KPD gjorde en felaktig analys av huvudmotsättningen i Tyskland åren före nazismens maktövertagande 1933 och att denna felaktiga analys obönhörligen slog igenom i form av en felaktig strategi och taktik. Vidare visade jag, att KPD till slut – i januari 1935 – i huvudsak gjorde upp med denna felaktiga linje, som också tillbakavisades av Kominterns VII:s kongress strax därefter.

Stefan Lindgren däremot tycks anse, att KPD:s linje innan dess faktiskt var *i grunden riktig*. Han säger det inte uttryckligen. Han *undviker* frågan. Det ger inte ett bra intryck. Man måste nämligen alltid göra en *grundläggande* värdering av viktiga politiska frågor och avgöra vilken sida som är *huvudsida* och vilken som är underordnad sida. Om man inte gör det blir resultatet vacklan i politiken.

Innan jag går in på de konkreta frågorna vill jag först säga en sak. Det är helt klart, att såväl KPD som Kominterns VII:s kongress i huvudsak gjorde upp med den tidigare felaktiga politiken. Men personligen anser jag, att uppgörelsen inte var *tillräckligt* självkritisk, inte gick till botten med de tidigare felaktigheterna. Jag anser också, att denna brist är en av orsakerna till att Tysklands kommunistiska parti liksom flertalet partier i Komintern senare urartade till revisionistiska partier. ”Vänster”felen slog över i högerfel. Om dessa partier hade tillägnat sig den självkritiska metod som satte sin prägel på SUKP under Lenins tid och på Kinas kommunistiska parti under ledning av kamrat Mao Tse-tung, skulle kanske den revisionistiska urartningen ha kunnat undvikas. Endast en hänsynslöst självkritisk inställning till egna brister och fel kan skapa verkliga kommunistiska partier, som blir i stånd att leda massornas kamp och gå i spetsen för den socialistiska revolutionen. Så till de konkreta frågorna:

De negativa erfarenheterna

1. KPD:s historia är naturligtvis inte ”främst en fråga om negativa erfarenheter” i största allmänhet. Den är det med avseende på fascismens seger och – än mer – med avseende på partiets huvuduppgift: att leda genomförandet av en socialistisk revolution. Ser vi dessutom på den senare revisionistiska urartningen, så är det helt klart att det negativa överväger det positiva. Om man förnekar detta, förnekar man det kommunistiska partiets historiska uppgift, dess ledande roll. Detta hindrar naturligtvis inte, att det fanns många positiva sidor hos KPD och att det, som jag skrev i artikeln, gjorde ”stora insatser” och hade ”en riktig subjektiv vilja”. Jag behandlade inte dessa sidor. Men det var inte heller artikelns syfte.

2. I en kritisk och självkritisk behandling av det kommunistiska partiets fel och brister kan det inte heller vara huvuduppgiften att behandla andra partiers fel och brister. Att jag i artikeln skulle vilja ”frikänna socialdemokratins från ansvar” är gripet ur luften. Jag skriver ju uttryckligen, att det var den tyska socialdemokratins ledning ”som genom sitt undertryckande av arbetarklassens kamp och eftergiftspolitik gentemot fascismen släppte lös odjuret”. Den tyska socialdemokratins uppträdde precis så som man kan vänta av ett borgerligt arbetarparti. Men det får ju inte kommunister ta till intäkt för att slinka undan egna fel och brister, ehuru dessa naturligtvis är av en annan art. I länder med starka socialdemokratiska partier är det just kommunisternas uppgift att med hänsyn till detta faktum – socialdemokratins styrka – utforma en riktig politik. Annars reduceras det kommunistiska partiet till en svans åt socialdemokratins, en för kapitalismen och klassarbetspolitiken ofarlig s k vänsteropposition.

3. SL anser det vara ”obevisat” att KPD ”var oförmöget att ena arbetarklassen”. Nej, det är verkligen bevisat. Hade dessutom arbetarklassen i Tyskland varit enad, så hade Hitler sannernligen inte kommit till makten. Han segrade i grunden därför att KPD inte lyckades avvärja socialdemokratins framgångsrika splittring av arbetarklassen.

Borgerlig demokrati bättre än diktatur

4. Det är inte heller ”obevisat”, att KPD ”inte gjorde någon skillnad mellan borgerliga partier och borgerligt influerade arbetarpartier” och ”ingen skillnad mellan borgerlig demokrati och fascism”. Kominterns VII:e kongress handlar ju inte om något annat än just dessa fel. Jag nöjer mig här med att hänvisa till Dimitrovs tal och artiklar i skriften ”Enheten och folkfrontens problem” (Stockholm 1939), t ex hans tal på Kominterns VII:e kongress den 2 augusti 1935, s 1-92, där Dimitrov ger ett otal exempel på just det jag skrivit. I det stora talet säger också Dimitrov, att den som inte kämpar ”mot den växande fascismen, *han är inte i stånd att hindra, utan han tvärtom underlättar fascismens seger*” (s 11, understruket i texten).

Varför framhävde Dimitrov detta inför de församlade representanterna för Kominterns partier? Jo, just därför att fel och misstag hade begåtts i kampen mot fascismen, framför allt de två fel som nämns ovan (likställandet av borgerliga partier med borgerliga arbetarpartier och likställandet av borgerlig diktatur i form av borgerlig demokrati med borgerlig diktatur i form av fascism). Dessa fel nämner Dimitrov uttryckligen, framför allt det sistnämnda, nämligen att i en situation, då en del av bourgeoisin var i färd med att *avskaffa* den borgerliga demokratin som statsform – som är en ytterst *gynnsam* statsform för proletariatets kamp – inte lägga den *yttersta* vikt just vid statsformen. Wilhelm Pieck, som också gick till rätta med de begångna avvikelserna från marxismen-leninismen på VII:e kongressen och som då stod i ledningen för KPD, sade bl a träffande:

”Dessa falska bedömningar av fascismens väsen och avsaknaden av en allvarlig undersökning av den italienska och polska fascismen ledde till, att kommunisterna var ur stånd att ge de rätta parollerna till försvaret av resterna av den borgerliga demokratin inför fascismen, som gick till angrepp, och utnyttja motsättningarna inom bourgeoisin...

Dessa fel uppkom ur den absolut falska föreställningen, att samtliga borgerliga partier skulle vara fascistiska, att det inte skulle finnas två diktatoriska metoder från bourgeoisins sida, att det inte lämpade sig för kommunisterna att försvara resterna av den borgerliga demokratin.

Så länge vi inte är i stånd att ersätta den borgerliga demokratin med den proletära demokratin, med proletariatets diktatur, är proletariatet intresserat av varje flik av den borgerliga demokratin för att utnyttja den till att förbereda massorna på störtandet av kapitalets makt, till att erövra den proletära demokratin.

Utän att denna sektaristiska inställning utrotas är det varken möjligt att upprätta enhetsfronten med de socialdemokratiska arbetarna eller den breda folkfronten med de arbetande massor, som ännu står långt från kommunisterna men som dock tillsammans med oss kan ta upp kampen mot fascismen och kriget, mot kapitalets offensiv, för sina delkrav och för försvaret av den borgerliga demokratin (VII. Weltkongress der Kommunistischen Internationale – Referate, Aus der Diskussion, Schlusswort, Resolutionen. Frankfurt am Main 1972, s 40 och Protokoll des VII. Weltkongresses, I, s 46).

Se sanningen i vitögat

Det var sannerligen inte bara enstaka avvikare, som gjorde dessa felbedömningar. Då skulle inte hela världskongressen så intensivt ha befattat sig med dessa frågor. Så var det inte heller. De felaktiga uppfattningarna fanns representerade upp i högsta ledningen. Jag har gett exempel på det. Jag kan ge fler, bl a följande. På Kominterns exekutivkommittés 10:e plenum i juli 1929 sade representanten Reimann:

”Socialdemokratin är endast en strömning inom den fascistiska fronten. Endast om vi förstår detta och ställer frågan så, kan vi få ett riktigt perspektiv.”

Eller för att ta SUKP-representanten Manuilskijs slutord på samma plenum:

”De tusende socialdemokratiska tjänstemännen i arbetsministeriet, i polisen, i sjukkassorna, kommunförvaltningarna osv – det är den fascistiska statsapparaten.”

Som jag visade i min artikel uppvisade även KPD:s bästa representanter vacklan i denna fråga, även Thälmann, denne hjältemodige representant och martyr för den tyska arbetarklassen. När den fascistiska flodvågen började gå mot sin kulmen 1932 skrev han bl a följande:

”Ingenting vore mer olycksdigert än en opportunistisk överskattning av Hitler-fascismen. Om vi med hänsyn till den jättelika ansvällningen av Hitler-rörelsen skulle förlora vår riktiga, klassmässiga måttstock och låta försätta oss i samma panikstämning, som socialdemokraterna på ett konstlat sätt försöka inplantera hos massorna, så skulle det leda till att vi ställde frågan felaktigt i vår praktiska politik både mot nazisterna och framför allt mot socialdemokratin.” (Der revolutionäre Ausweg und die KPD, 1932, s 24).

Om vi *verkligt* vill försvara de tyska kommunisterna och ta dem och oss själva på allvar – måste vi då inte se sanningen i vitögat och säga oss: de gjorde en felbedömning? Är det inte just kommunisterna som måste ha en sådan inställning? Är det inte de borgerliga, reformisterna och revisionisterna som handlar på motsatt sätt – i sista hand därför att de inte är för utan mot revolutionen?

5. Visst kom KPD som SL säger ”ett gott stycke på väg”. Men det stycket räckte tyvärr – det måste vi också erkänna – inte särskilt långt. Kommunisterna kan aldrig nöja sig med att gå en bit på väg. Det gäller ju att slå vakt om arbetarklassens och folkets livsintressen i nuet och det gäller att genomföra revolution. Om kommunisterna inte lyckas med någondera av dessa två uppgifter under lång tids kamp, då överväger faktiskt det negativa. Det innebär inte att läget inte kan ändras. Men den första förutsättningen är då att se sanningen i vitögat och korrigera felen.

För att få rätt perspektiv på problemet kan man utgå just från SL:s uppgift om KPD:s och SPD:s samlade väljarinflytande mellan 1928 och 1932. Det är riktigt att det ökade med ungefär 1 miljon (från 12,3 till 13,2 miljoner). Men vad SL borde ha nämnt var, att nazistpartiet ökade från 0,8 till 13,7 miljoner! Vilka var det som framför allt gjorde ”inbrytningar i nya klasser och skikt”? Tyvärr var det främst nazisterna, som sög med sig miljoner bland tjänstemän i olika kategorier, lantarbetare, bönder, småhandlare och andra delar av folket, som blev nazismens massbas.

6. SL kan ge *ett* (1) exempel på enhetsfront ovanifrån, nämligen aktionsenheten mellan kommunisterna och socialdemokraterna för att konfiskera fursteegendomarna 1926. Det är ett undantag. Men ett undantag som bekräftar regeln. SL lägger ansvaret för KPD:s misstag på socialdemokratin. Det leder ju ingen vart. För det är ju inte socialdemokratin och dess agerande som ska bestämma kommunisternas linje. SL skriver: ”Socialdemokraten Herman Müller blev rikskansler 1928-30 och SPD gjordes därmed till medansvarigt för den fascistiseringspolitik som föregick Hitlers maktövertagande (Müller, Brüning, v. Papen och Schleicher representerade en rät nedåtstigande linje till den öppna fascismen).”

Socialdemokratins huvudsida

Socialdemokratin var i högsta grad medansvarigt för att vägen öppnades för fascismen. Men det innebär inte, att det gick någon ”rät nedåtstigande linje” från socialdemokratin till fascismen. Det var *just* den uppfattningen som var *felaktig*, som ledde till *likställandet* av fascism, borgerlighet och socialdemokrati och som Kominterns VII:s kongress gjorde upp med. Det specifika i den tyska krisen var, att socialdemokratins ledning inte längre kunde garantera kapitalismens bestånd åt bourgeoisin. Bourgeoisin kom i motsättning till socialdemokratins ledning och vände sig till fascisterna. Som SL påpekar fortsatte socialdemo-

kratins ledning att göra drängtjänster åt bourgeoisin genom att undertrycka arbetarklassens kamp. Men på grund av att SPD var ett *borgerligt arbetarparti kunde det inte* fungera som ett fascistiskt parti *och var inte heller ett fascistiskt parti*. Det var precis därför som bourgeoisin vände sig ifrån socialdemokratin. Socialdemokratins huvudsida var inte att den hade fascistiska *inslag*. Dess huvudsida var att den var den borgerliga demokratins parti. Därför stod det socialdemokratiska partiet *i huvudsak* i motsättning till fascismen. *Däri låg också enhetsfrontspolitikens möjlighet, en möjlighet som KPD utnyttjade när det redan var för sent*. Pieck kritiserade på Kominterns VII:e kongress just den uppfattning som SL förfäktar:

”Ett lika stort fel som underskattningen av den fascistiska faran var, var å andra sidan det faktum, att man t o m såg fascismen, där den inte alls existerade. Detta fel kom sig av, att en rad kommunistiska skribenter (tyvärr var det inte bara sådana – BG. anm) uppfattade den VI:e världskongressens påpekanden mekaniskt, nämligen att bourgeoisin bemödar sig om att i allt större utsträckning tillgripa fascistiska metoder för sitt herravälde.

I Tyskland var kommunisterna ganska länge av den uppfattningen, att den socialdemokratiska regeringen Hermann Müller bedrev fascistisering, att Brüningregeringen redan var en regering för den fascistiska diktaturen. Å andra sidan underskattade de Hitler-rörelsen, i det att de antog, att hitleristerna i ett land som Tyskland med en så högt organiserad arbetarklass omöjligt skulle kunna gripa makten och att de småborgerliga massor, som spontant strömmade till hitleristerna, på nytt och lika snabbt skulle vända dessa ryggen.”

Den av SL anförda socialdemokratiska uppfattningen om nazistpartiet, nämligen att detta skulle avslöja sig på egen hand, *delades* alltså och tyvärr även av kommunisterna och var i sista hand ett uttryck för det borgerliga inflytandet i hela arbetarrörelsen (”*Er wirtschaftet sich ab*”, ”han blamerar sig själv” var den stående frasen om Hitler).

Socialdemokratins ansvar

7. De reaktionära handlingar, som socialdemokratiska ledare som Zörgiebel m fl gjorde sig skyldiga till innebar verkliga drängtjänster åt den framträngande fascismen. Därom är vi helt överens. Det finns över huvud taget ingen anledning att på något sätt ta socialdemokratin i försvar. Tvärtom, den har *huvudansvaret* inom arbetarrörelsen för fascismens seger. Men att socialdemokratin är ett borgerligt arbetarparti, att dess ledare vanligen är reaktionära och att de t o m kan uppvisa tendenser till fascism – det vet vi ju förut. KPD:s fel var att det tog det som utgjorde en underordnad sida i förhållandet fascism-socialdemokrati, nämligen enheten, som en huvudsida, när huvudsidan i själva verket inte var enheten utan motsättningen. Bl a därför förklingade parollerna om enhetsfront från KPD:s sida ohörda, när de framställdes – en kvart före tolvslaget. Det var ju komplett omöjligt att tvinga de socialdemokratiska ledarna till enhetsfront, eftersom dessa inte fick något tryck underifrån, från de socialdemokratiska arbetarmassorna. Och varför fick de inget sådant tryck? Jo, därför att de socialdemokratiska arbetarmassorna inte tog kommunisternas förslag riktigt på allvar. Och varför tog de förslagen inte riktigt på allvar? Jo, därför att de som framställde förslagen under flera års tid i sin propaganda satt likhetstecken mellan fascister och socialdemokratiska ledare. Så förhåller det sig med den saken.

8. SL skriver: ”Det återstår för Bo Gustafsson att bevisa att de socialdemokratiska ledarna varit möjliga att vinna för enhetsaktioner på en riktig plattform”. Så kan inte en marxist-leninist ställa frågan. Man måste skilja ut frågan om enhetsfrontens *möjlighet* från frågan om dess *principiella riktighet*. Är den riktig, då ska man kämpa för den – utan återförsäkringar. Utvecklas kampen tillräckligt energiskt och klokt, så kan den enbart befärma arbetarklassens sak. Antingen säger de socialdemokratiska ledarna nej. Då avslöjas de inför de socialdemokratiska arbetarmassorna. Eller säger de ja. Och då är det bra. Endast så kan frågan ställas.

9. De lokala enhetsaktioner som var möjliga i slutstadiet var en bra sak. Men återigen otillräckliga och i alltför sent stadium.

10. När det gäller frågan huruvida ett kommunistiskt parti kan ”gå reaktionen till handa” så måste man skilja på två saker. Ett kommunistiskt parti vill naturligtvis *subjektivt aldrig* gå reaktionen till handa. Det skulle förutsätta att det vore sammansatt av reaktionärer eller svindlare. Det är en absurditet. Men om ett kommunistiskt parti utvecklar en politisk linje, som inte isolerar och slår reaktionen utan hjälper den, då måste man ju konstatera att politiken faktiskt har sådana konsekvenser. Det var precis det Dimitrov fastställde när han talade om en politik som ”underlättar fascismens seger”.

Hindenburg kunde ha stoppats

11. SL skriver, att socialdemokrater och kommunister inte skulle ha kunnat hindra valet av Hindenburg till rikskansler 1925. Det hade de visst kunnat göra. Hindenburg fick 14,655 miljoner röster, W. Marx fick 13,751 miljoner röster. Thälmann, som faktiskt var helt chanslös, fick 1,931 miljoner. 13,751 miljoner plus 1,931 miljoner är lika med 15,682 miljoner, dvs nära en miljon fler röster än de Hindenburg fick. Hade kommunisterna och socialdemokraterna uppträtt enigt är det sannolikt att ännu fler hade röstat mot Hindenburg, ty splittringen verkade passiviserande. Hindenburg var en symbol för den monarkistiska och militaristiska reaktionen. När han blev vald, började reaktionen vädra morgonluft. Här gäller samma princip som den Pieck utvecklade på VII:e världskongressen. Så länge proletariatet ännu inte är starkt nog att få sina egna kandidater valda, är de intresserade av att mindre reaktionära företrädare för bourgeoisin väljs hellre än mer reaktionära. Det är politiskt ABC.

12. När det gäller folkomröstningen i Preussen 1931 är det riktigt, att det var en koalitionsregering. Men ledningen var socialdemokratisk (Otto Braun ministerpresident), ty Preussen var ett socialdemokratiskt fäste. Det är också riktigt att regeringen föll först genom von Papens kupp. KPD:s ställningstagande innebar de facto en hjälp åt fascisternas försök att störta Braun-regeringen. Jag har inte skrivit att KPD deltog i nazisternas kampanj. Tvärtom skriver jag, att KPD:s politbyrå ”enhälligt beslöt att inte sluta upp i nazisternas kampanj”. Men därefter svängde partiet. I ett upprop från KPD:s centralkommitté den 21 juli 1931 uppmanades arbetarna att rösta för kravet på upplösning av preussiska lantdagen med hänvisning till att ”kampen mot Preussenregeringen” var ”en avgörande del av vår allmänna masskamp mot den kapitalistiska diktaturen och mot fascismen” (Die Internationale, Årg. 15, s 507). Det var ett politiskt fel och det förblev det oavsett om det hade stöd från SKP-ledningen eller inte.

13. Några ”eftergifter för borgerlig, socialdemokratisk och revisionistisk historieskrivning” tror jag därför inte min artikel utmärks av.

14. SL frågar om likheterna mellan situationen i Chile 1973 och i Tyskland 1933. Några jämförelser mellan revisionistpartiet i Chile och KPD har jag aldrig anställt. Jag skrev, att varken Hitlerdiktaturens upprättade 1933 eller fascismens seger i Chile var en mekanisk naturnödvändighet. I Chile stod en koalition av revisionistpartier i ledningen för arbetarklassen. De utformade en felaktig politisk strategi i de flesta avseenden. KPD var ett revolutionärt parti. Men i ett viktigt avseende stod det under revisionistiskt inflytande. Det gällde analysen av huvudmotsättningen och den därpå grundade frågan om den revolutionära kampens vänner och fiender. KPD drog inte linjerna riktigt. Hur revolutionär dess inställning därför än var, så ledde den inte till framgång och seger. Och det är det som kampen mot kapitalismen och för socialismen liksom handlar om.

Kompromisspartier då...

15. I slutet av sitt debattinlägg tar SL upp en ny fråga. Vad först gäller det han kallar ”mina ståndpunkter i den dagsaktuella debatten”, så är dessa inga andra än de av SKP:s 1:a kongress fastlagda. Man kan också konstatera, att den tes som KPD följde på vägen till nederlaget 1933 var den om att ett kommunistiskt parti ska rikta huvudslaget mot kompromisspartierna och inte huvudfienden. Som Kinas kommunistiska parti och kamrat Mao Tsetung visat har denna tes en synnerligen begränsad tillämplighet, om ens någon. De kinesiska kamraterna säger, att den *kan* vara riktig under *vissa* förhållanden, *inte* att den *är* riktig under vissa förhållanden och de har såvitt mig är bekant aldrig anfört ett enda exempel på det sistnämnda.

16. SL betvivlar, att den tyska socialdemokratin var ett kompromissparti. Skälet skulle vara att den saknade en revolutionär sida. Men kompromisser är ju relevanta inte bara när det gäller för eller mot revolutionen utan också när det gäller ställningstagandena i dagskampen. Naturligtvis var inte socialdemokratin ett revolutionärt parti. Men det var ett kompromissparti, emedan det vacklade mellan arbetarklassen och bourgeoisin.

17. När SL säger, att KPD gjorde rätt som riktade *huvudslaget* mot socialdemokratin åren före fascismens maktövertagande ansluter han sig i själva verket till den felaktiga tesen. Det var ju precis *det* som var fel, som var en *avvikelse* från marxismen-leninismen och som *bidrog* till nederlaget för den tyska arbetarklassen. Socialdemokratin var bourgeoisins viktigaste politiska (inte sociala) stöd ur en viss synpunkt, nämligen vad beträffar kontrollen över arbetarklassen. Men endast ur just den synpunkten. När därför socialdemokratin inte längre kunde fungera på det sättet på grund av klasskampens skärpning, vände sig bourgeoisins härskande skikt ifrån socialdemokratin.

. . . och kompromisspartier nu

Just därför att socialdemokratin inte är ett borgerligt parti, grundat på borgerliga klasser, utan ett *borgerligt arbetarparti*, dvs borgerligt i ideologi och huvudsaklig politisk inriktning men baserat på arbetarklassen, så är socialdemokratin ett tveeggat och opålitligt stöd åt bourgeoisin. Det var just oförmågan att inse och utnyttja denna motsättning som var de tyska kommunisternas fel. Denna motsättning är *en nyckel* för de kommunistiska partier, som måste slå socialdemokratin i de länder där denna är stark.

Om man ska kunna slå socialdemokratin och lösgöra arbetarklassen från det grepp socialdemokratin har över den, så måste det därför ske i *processen av kampen mot bourgeoisin, främst monopolbourgeoisin*. Det är strategin och det bestämmer huvudslaget – mot monopolbourgeoisin. Men naturligtvis måste i den processen också slag riktas mot den socialdemokratiska ledningen och socialdemokratins ideologiska och politiska roll oupphörligt avslöjas. Detta gäller *särskilt*, när socialdemokratin sitter i regeringsställning och påtar sig ansvaret att förvalta monopolkapitalets affärer. Men kampen mot socialdemokratin måste föras *på ett sådant sätt och i sådana former*, att de massor som står under socialdemokratins inflytande *förstår*, att de socialdemokratiska ledarnas politik är fördärvlig, *därför att den gynnar monopolkapitalet, mot vilken huvudslaget sålunda måste riktas*. Endast i det sammanhanget är seger över reformismen – liksom för reformismens återsken i revisionismen – möjlig.

18. SL tror inte det finns några kompromisspartier i Sverige av i dag i den mening som Stalin avser. Nej det kan det ju inte göra, eftersom det inte råder någon revolutionär eller förrevolutionär situation. Men kompromisspartier finns inte bara i sådana situationer. Klassmotsättningarna och klasskampen mellan arbete och kapital finns ju. Därför finns det också politiska partier som vacklar däremellan, mellankrafter eller kompromisspartier. *I dagens situation i Sverige bör vi definiera kompromisspartier som sådana partier som främst utmärks av vacklan mellan de två polerna i huvudmotsättningen, den mellan monopolkapital och folk.*

Enligt min mening är högerpartiet helt för monopolkapitalet. Folkpartiet är i allt väsentligt för monopolkapitalet. Centerpartiet väger också i huvudsak över åt den sidan. Socialdemokratin fungerar *väsentligen* som monopolkapitalets förvaltare men tvingas på grund av att det är ett borgerligt arbetarparti att *också* tillgodose vissa av arbetarklassens kortsiktiga intressen. Eljest skulle socialdemokratin inte kunna fungera som monopolkapitalets förvaltare. SAP är således ett kompromissparti, vars huvudsida är att det lutar över åt monopolkapitalet och dess underordnade sida att det lutar över åt arbetarklassen och folket.

VPK slutligen undergår ju f n en snabb process med starka tendenser till upplösning och vi vet väl inte riktigt var den slutar. Under senare år har detta parti påtagligt närmat sig socialdemokratin, dvs mer och mer lutat över åt bourgeoisin. Men fortfarande lutar det enligt min mening, om man gör en *huvudvärdering*, över åt arbetarklassen och folket. Det är alltså också ett kompromissparti. SKP slutligen står i subjektiv vilja och till mycket stora delar också vad beträffar praktisk handling helt på arbetarklassens och folkets sida.

Så nog finns det kompromisspartier. Den politiska verkligheten i Sverige kan inte, lika litet som i något annat land, tecknas enbart i en svart-vit skala.

Bo Gustafsson